

СЕКЦІЯ 7. МОБІЛЬНА ЖУРНАЛІСТИКА

Вадим Парньовий, здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Науковий керівник – кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики, реклами та зв'язків з громадськістю **Володимир Каленич**

TELEGRAM: СВОБОДА МЕДІА ЧИ БЕЗПЕКА КРАЇНИ?

У статті описано важливість Telegram для українців як джерела інформації, наведена статистика використання, проаналізовано найпопулярніший канал, є приклади поширення шкідливої інформації. Розглянута позиція представників української влади у питанні регулювання платформи.

Ключові слова: *Telegram, канал, шкідлива інформація, платформа, update, регулювання.*

З початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну ми стали свідками зрушення в способах поширення інформації, де платформи соціальних медіа виконують ключову роль у формуванні нашого світогляду та взаємозв'язків. Серед цих платформ Telegram особливо виділяється своєю унікальною природою та простим функціоналом.

У листопаді 2023 року аналітичною компанією InMind на замовлення міжнародної організації Internews було проведено дослідження щодо споживання медіа українцями [12]. Результати показали, що переважна більшість мешканців нашої країни отримували новини із соціальних мереж (Telegram, Facebook, YouTube, Instagram, Tik Tok, Twitter) – 76%. Це на 2%

більше, ніж у 2022 році. І найбільшим джерелом новин є саме Telegram-канали – 72%. Показник виріс на 12% у порівнянні з минулим роком.

Основна його перевага у порівнянні з іншими соціальними мережами – відсутність алгоритмів, які обирають за користувача, що йому читати. Тобто можна підписатися на одне конкретне джерело і отримувати інформацію від нього в хронологічному порядку, повний контроль саме у людини. Можливість детально налаштувати сповіщення також відіграла важливу роль на початку повномасштабного вторгнення, адже мобільного додатка «Тривога» тоді ще не було і отримувати інформацію про ракетну небезпеку крім сирени можна було і через Telegram-канали.

Через такий стрімкий зріст платформи, швидко почали з'являтися канали урядовців, які інформують українців про події. А разом з ними й стало більше новинних каналів від звичайних людей. У стані війни ми бажаємо знати все, що відбувається у нашому місті, чи в іншому куточку країни. Telegram-канали задовольняють нашу потребу в інформації швидше, ніж це робить «класична» журналістика.

Абсолютним лідером серед українських каналів стала «Труха» (2,602 млн підписників на момент написання статті). 15% респондентів в дослідженні InMind повідомили, що найчастіше отримують новини саме там. Основним контентом каналу є міжнародні та загальноукраїнські новини. Велика продуктивність авторів каналу на початку повномасштабного вторгнення (до 750 публікацій щодня, у травні 2022 року – 200, згодом – 100 постів) призвела до такої великої аудиторії. Інформація про бойові дії, повідомлення про запуски російських ракет та дронів по території нашої країни найбільше цікавило українців тоді, і цікавить сьогодні. Але разом з аудиторією зріс і об'єм критики каналу з боку громадських організацій та медіа. Це і не дивує, з таким темпом публікації має попадатись неперевірена і шкідлива інформація.

Першим великим приводом для критики стало публікація каналом на початку повномасштабного вторгнення відео місць «прильотів», чи роботи українського ППО. Або постів про «прильоти», які на думку авторів були в

Харькові [9], а насправді відео зняте на Донбасі в 2016 році і опубліковане на YouTube [4]. Варто відмітити, що наразі в новинах з «прильотами» або розмивається зображення, або ці новини публікуються після публікацій в офіційних джерелах інформації.

Насправді пошук неправдивої інформації по каналу «Трухи» відбувається дуже легко завдяки, знову ж таки, простоті функціоналу Telegram. Якщо у пошуку по каналу вбити «upd» (скорочення від англійського слова update), то можна побачити приклади змінених новин. Наприклад, 22 березня «Труха» повідомляє своїм читачам, що «ІДІЛ взяв на себе відповідальність за теракт у Москві, – ЗМІ з посиланням на канал угруповання» [8], але згодом автор добавляє «UPD: повідомлення деяких верифікованих ЗМІ виявились неправдивими». У гонитві за термінами новини пишуться на льоту, часто подробиці не перевіряються. Не кажучи ще, що посилань на ЗМІ у новині немає. Чи ось 18 березня повідомлення, що «Король Британії Чарльз III помер у віці 75 років, – британські ЗМІ» [10] і виправлення «UPD: Офіційної заяви про смерть Короля на сайті палацу немає» [11]. Але є і випадки, коли модератор каналу нічого не дописує, як у прикладі з відео Донбасу вище, не дивлячись на неправдиву інформацію.

Хтось може відмітити це «upd» навпаки як плюс, адже виправляються помилки у публікації. Але метод споживання контенту в Telegramі виражається у швидкості і обсягах поглинання інформації, тобто навряд підписники будуть повертатися до тих новин, що вже ними прочитані. Таким чином найпопулярніший український Telegram-канал допомагає поширювати неправдиву інформацію.

Але «Труха» не єдиний канал з такою інформацією. З таким стрімким поширенням Telegram серед українців, проросійським каналам стало набагато простіше поширювати російські наративи. Ще в 2021 році, до повномасштабного вторгнення, СБУ викрило агентурну мережу спецслужб РФ, діяльність яких була спрямована на дестабілізації ситуації в Україні [6]. Росіяни за допомогою зрадників в українському суспільстві, створили перелік Telegram-

каналів, в яких публікації маніпулюють емоціями, паразитують на суспільно важливих темах, як, наприклад, питання мобілізації або вірогідність обстрілів тих чи інших міст. А саме це канали «Легитимный», «Резидент», «Картель», «Сплетница», «Чорний квартал», «Политический расклад», «Нетипичное Запорожье», «Тремпель Харьков», «Одесский фразер», «Днепр live», «Николаев live», «Херсон live». СБУ знайшло докази, що новини в цих каналах були замовні, а лінгвістично-психологічна експертиза визначила, що «матеріали, які поширювали у Telegram-каналах, були направлені на створення панічних настроїв, загострення і дестабілізацію суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації. Ключовим завданням виконавців була дискредитація органів державної влади, вплив на державну політику, штучне створення соціальної напруги та протестних настроїв серед громадян».

В 2022 році Центром протидії дезінформації при РНБО список було оновлено [13], тому що після початку повномасштабного вторгнення з'явилися нові небезпечні канали.

Силу Telegram та його небезпеку добре розуміє українська влада. Тому 16 жовтня 2023 року на закритій зустрічі Президента України Володимира Зеленського з журналістами було запрошено два телеграм-канали – «Труха» й «Лачен пише», про це радник голови Офісу президента Михайло Подоляк повідомив в етері «Свобода Live» [6]. Тоді Подоляк промовив, «якщо власник телеграм-каналу є не анонімом і готовий нести юридичну відповідальність, то цей канал, на жаль, є джерелом інформації для величезної кількості споживачів. Ми маємо це враховувати». Це вперше, коли на такому рівні хтось заговорив про відповідальність для власників каналів.

Пропозиція заблокувати Telegram в Україні з'явилась під час круглого столу «Журналістські стандарти та професійна етика в умовах війни» 28 лютого 2024 року [2]. Тоді керівник комітету з питань свободи слова Ярослав Юрчишин, наголосив на необхідності шукати шляхи для заборони Telegram в Україні. На що керівник Центру протидії дезінформації при РНБО Андрій Коваленко в своєму Telegram-каналі написав, що «заборонити/заблокувати

Telegram в Україні неможливо і наразі це питання так не стоїть» [5]. На його думку українські медіа витіснили в Telegram проросійські ресурси з українського інформаційного простору, і що потрібно розумно працювати з цими медіа для захисту країни від ворожих ПСГО, а не просто блокувати платформу.

25 березня у Верховній Раді зареєстровано законопроект щодо регулювання діяльності платформ спільного доступу до інформації, через які поширюється масова інформація, до яких належить і Telegram [5]. Метою законопроекту є створення ефективного законодавства, яке б дозволяло забезпечити реалізацію прав на свободу вираження поглядів і одночасно захищало національні інтереси України та права користувачів медіасервісів. Новина про новий закон викликала неоднозначну реакцію у суспільства. Навіть голова ГУР Кирил Буданов у своєму коментарі на щорічному форумі Kyiv Stratcom Forum 2024 не зайняв однозначної позиції [1]. На його думку, «Telegram, з точки зору національної безпеки, точно є проблемою», але «так само завдяки йому можна щось доносити до людей на окупованих територіях». Чим закінчиться для Telegram обговорення закону, ми зараз знати не можемо. Але напевно знаємо одне – держава взялась серйозно за регулювання платформи.

Узагальнюючи вищезазначені аспекти, Telegram – має як свої переваги, так і недоліки. При обговоренні регулювання Telegram важливо ретельно їх враховувати, щоб держава вживала заходи для безпеки національних інтересів і при цьому не порушувала свободи користувачів та медійних ресурсів. А пересічним українцям, які отримують з Telegram-каналів якусь інформацію, варто пам'ятати, як легко росіянам і не тільки поширювати на цій платформі шкідливу і неправдиву інформацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буданов: Головне управління розвідки підписало меморандум з Центром стратегічних комунікацій. URL: [https://spravdi.gov.ua/budanov-golovne-](https://spravdi.gov.ua/budanov-golovne)

upravlinnya-rozvidky-pidpysalo-memorandum-z-czentrom-strategichnyh-komunikacij/ (дата звернення: 30.03.2024)

2. Засідання круглого столу: «Журналістські стандарти та професійна етика в умовах війни». URL: https://www.rada.gov.ua/preview/anonsy_podij/247041.html (дата звернення: 26.03.2024)

3. Коваленко А. Заборонити/заблокувати Телеграм в Україні неможливо і наразі це питання так не стоїть. URL: <https://t.me/akovalenko1989/6827> (дата звернення: 26.03.2024)

4. Передовая, ночной бой, Донбасс-2016, батальон Ангел. URL: https://www.youtube.com/watch?v=R36_IFw5t9Y (дата звернення 21.03.2024)

5. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання діяльності платформ спільного доступу до інформації, через які поширюється масова інформація. № 11115 від 25.03.2024. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/43884> (дата звернення: 29.03.2024)

6. СБУ викрила агентурну мережу спецслужб РФ, яка дестабілізувала ситуацію в Україні через Telegram-канали. URL: <https://ssu.gov.ua/novyny/sbu-vykryla-ahenturnu-merezhу-spetssluzhьb-rf-yaka-destabilizuvala-sytuatsiiu-v-ukraini-cherez-telegramkanaly> (дата звернення 25.03.2024)

7. Скадовськ: HIMARS вдарив по базі армії РФ? У ВР журналістів не повернуть? Подоляк | Свобода Live. URL: https://www.youtube.com/watch?v=GVu7lfZflmw&ab_channel=%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D1%96%D0%BE%D0%A1%D0%B2%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D0%B4%D0%B0 (дата звернення: 26.03.2024)

8. Труха. ІДІЛ взяв на себе відповідальність за теракт у Москві. URL: <https://t.me/truexanewsua/88940> (дата звернення: 21.03.2024)

9. Труха. Кадри ночного прильота под Харьковом. URL: <https://t.me/c/1199360700/42164> (дата звернення: 20.03.2024)

10. Труха. Король Британії Чарльз III помер у віці 75 років. URL: <https://t.me/truexanewsua/88627> (дата звернення: 21.03.2024)

11. Труха. UPD: Офіційної заяви про смерть Короля на сайті палацу немає. URL: <https://t.me/truexanewsua/88628> (дата звернення: 21.03.2024)

12. Українські медіа. Ставлення та довіра у 2023 р. URL: <https://internews.in.ua/wp-content/uploads/2023/10/Ukrainski-media-stavlennia-ta-dovira-2023r.pdf> (дата звернення: 20.03.2024)

13. Центр протидії дезінформації. #ЦПД_повідомляє про оновлений перелік каналів-інфотерористів, що діють на території України. URL: https://t.me/CenterCounteringDisinformation/1930?fbclid=IwAR1OjhbMQ-FWplRHO_dUjqUB1NopQNHjClq_OYTboQzrbgIv7nYGYaT4x7c%209.%20https://www.youtube.com/watch?v=GVu7lfZflmw (дата звернення: 25.03.2024)

Андрій Орлов, здобувач другого
(магістерського) рівня вищої освіти
Полтавського національного
педагогічного університету імені
В.Г. Короленка
Науковий керівник – кандидат
філологічних наук, професор кафедри
журналістики **Світлана Семенко**

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ЕФЕКТИВНОСТІ СУЧАСНИХ ЗМІ

У статті визначені особливості процесу діджиталізації у роботі сучасних засобів масової інформації, розглянуто шляхи впливу процесу цифрових технологій на ефективність, доступність, збереження інформації; проаналізовано перспективні форми впровадження та реалізації діджитизованих об'єктів для досягнення цілей мас-медійної діяльності.

Ключові слова: діджиталізація, цифровізація, ЗМІ, інформація, інтернет-видання.

Діджиталізація або цифровізація – це інноваційний процес переведення інформації у цифровий формат за допомогою комп'ютерних технологій для збільшення ефективності, доступності та обміну даними. Л.Хантер та Л. Браянт домінуючою ознакою діджиталізації визначають її інноваційність та